

شماره چاپ: ۱۰۸۱

دوره نهم - سال سوم

شماره ثبت: ۴۶۹

تاریخ چاپ: ۱۳۹۳/۴/۱۶

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح الحاق یک تبصره به ماده (۹)

قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی»

کد موضوعی: ۲۴۰

شماره مسلسل: ۱۴۱۴۶

بهمن ماه ۱۳۹۳

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده.....
۱.....	مقدمه.....
۲.....	انتخابات الکترونیکی.....
۷.....	پیشینه قانونی.....
۷.....	بررسی طرح پیشنهادی.....
۱۲.....	نتیجه گیری.....
۱۴.....	منابع و مآخذ.....

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات
مجلس شورای اسلامی»

چکیده

طرح حاضر که با هدف الکترونیکی کردن برگزاری انتخابات ارائه شده است هرچند امری لازم می باشد لکن به دلیل عدم توجه به ملاحظات فنی و اجرایی و ابهامات متعددی که در این خصوص وجود دارد و همچنین مغایرت آن با اصول متعدد قانون اساسی به صورت حاضر قابل دفاع نبوده و با ایرادات متعددی مواجه است.

مقدمه

طراحان طرح با بیان اینکه نرم افزارهای جدید در عرصه های مختلف زندگی مردم در پهنه اقتصادی، اجتماعی، آموزشی و... به کار گرفته می شوند، در حالی که در مبحث بسیار مهم برگزاری انتخابات هنوز در اخذ رأی، شمارش و اعلان نتایج آرا به شیوه های سنتی و غیرپیشرفته و با استفاده از تعرفه های کاغذی صورت می گیرد، طرح مذکور را مبنی بر الزامی بودن برگزاری انتخابات به صورت الکترونیک ارائه داده اند.

بر اساس نظر طراحان تصویب و اجرای طرح پیشنهادی مبنی بر الکترونیکی برگزاری کردن انتخابات موجب برخورداری از محاسن عدیده ای است از جمله: ارتقای امنیت،

دقت در ثبت‌نام و رأی‌گیری، نظارت بیشتر و کاهش هرگونه تقلب فیزیکی و دستی، افزایش اعتماد عمومی مردم به جریان برگزاری و تشویق مردم به خصوص نسل جوان و مشتاق فرآیندهای الکترونیکی، کاهش خطاهای سنتی ناشی از شمارش تعرفه کاغذی، تسریع در تجزیه و تحلیل نتایج آرا پس از برگزاری زمان انتخابات و اعلام سریع نتایج در لحظاتی پس از پایان یافتن زمان رسمی انتخابات و همچنین کاهش هزینه‌های جاری تعرفه‌نویسی و استفاده از کاغذ و کارگزاران حاضر در پای صندوق رأی.

در ادامه به بررسی موضوع انتخابات الکترونیکی و سپس مزایا و معایب طرح پیشنهادی می‌پردازیم.

انتخابات الکترونیکی

انتخابات الکترونیکی، سیستم انتخاباتی است که به رأی‌دهنده این امکان را می‌دهد تا با بالاترین ضریب امنیتی و حفاظتی، رأی خود را به‌صورت الکترونیکی ارائه کند. در انتخابات الکترونیکی مراحل رأی دادن، شمارش و اعلام آرا به‌صورت کاملاً مکانیزه الکترونیکی و با کمک رایانه انجام می‌شود. از جمله مزیت‌هایی که برای انتخابات الکترونیکی بیان می‌شود عبارتند از: سرعت بالا، صحت و دقت نتایج، سهولت بیشتر برای رأی‌دهندگان، تجزیه و تحلیل سریع آرا، هزینه پایین.

نکته قابل ذکر آنکه؛ سیستم انتخابات الکترونیکی به مثابه فرآیندی است که اجزای متعددی دارد، بنابراین فرآیندی دیدن انتخابات الکترونیکی مانع از فهم ناقص از آن می‌گردد. هرگاه سخن از الکترونیکی کردن انتخابات به میان می‌آید منظور این است که

تمامی مراحل انتخابات (مرحله ثبت نام رأی دهندگان، اخذ رأی و شمارش آرا) به صورت الکترونیکی انجام شود.

– سیستم‌های رأی‌گیری الکترونیکی

سیستم‌های رأی‌گیری الکترونیکی براساس محل رأی‌دهی به دو صورت سیستم‌های ایستگاهی و سیستم‌های انتخاب از راه دور تقسیم می‌شوند.

در سیستم‌های ایستگاهی رأی‌دهنده باید به حوزه‌های انتخاباتی مراجعه کند. سیستم‌های ایستگاهی براساس نوع فناوری مورد استفاده به دو نوع فناوری اسکنرهای نوری و فناوری ماشین‌های رأی‌گیری با ثبت مستقیم آرا^۱ تقسیم می‌شوند. در استفاده از فناوری اسکنرهای نوری اخذ آرا به صورت کاغذی انجام می‌شود، اما شمارش آن به صورت الکترونیکی است. در صورت استفاده از فناوری ماشین‌های رأی‌گیری با ثبت همزمان آرا، اخذ آرا به صورت مستقیم و با استفاده از تجهیزات الکترونیکی انجام می‌شود و شمارش آرا نیز به صورت الکترونیکی است. در سیستم‌های رأی‌گیری انتخاب از راه دور، امکان رأی‌گیری از هر مکانی وجود دارد. می‌توان با استفاده از بسترهایی مانند رایانه شخصی، تلفن همراه، تلویزیون‌های محاوره‌ای رأی کاربر را اخذ کرد.

۱. مزایای انواع سیستم‌های رأی‌گیری

۱-۱. سیستم‌های ایستگاهی

از آنجا که تبصره پیشنهادی تأکید بر حذف هرگونه تعرفه کاغذی دارد، فقط به بررسی سیستم‌های ثبت مستقیم آرا پرداخته می‌شود، زیرا فناوری اسکنرهای نوری جزء سیستم‌های کاغذ - محور^۱ محسوب می‌شوند. استفاده از تعرفه‌های دیجیتالی به جای تعرفه‌های کاغذی دارای مزایای زیر است:

- افزایش سرعت و دقت انتخابات،
- صرفه‌جویی در چاپ و توزیع تعرفه‌ها،
- امکان دسترسی آسان برای افراد معلول و ناتوان،
- انعطاف‌پذیری تعرفه‌ها، به‌طوری که حتی در آخرین دقایق مانده به شروع انتخابات نیز می‌توان تعرفه‌ها را تغییر داد،
- جلوگیری از خطاهای رأی‌دهندگان.

۱-۲. سیستم‌های انتخاب از راه دور

سیستم‌های انتخاب از راه دور علاوه بر مزایای ذکر شده برای سیستم‌های ایستگاهی دارای مزایای ذیل نیز است:

- کاهش هزینه،
- استقلال جغرافیایی رأی‌دهندگان و در نتیجه سهولت دسترسی،
- تسهیل امکان مشارکت و در نتیجه رشد میزان مشارکت در انتخابات.

۲. چالش‌ها و ریسک‌های مرتبط با انواع سیستم‌های رأی‌گیری

انتخابات الکترونیکی می‌تواند باعث بهبود فرآیند انتخابات از جنبه‌های گوناگون شود، البته انتخابات الکترونیکی عاری از مشکل نیست و چالش‌ها، ریسک‌ها و مشکلاتی را به همراه دارد. چالش‌ها و ریسک‌های مرتبط با رأی‌گیری الکترونیکی را نیز می‌توان با توجه نوع سیستم دسته‌بندی کرد.

۲-۱. سیستم‌های ایستگاهی

یکی از مهمترین ریسک‌های مرتبط به سیستم‌های ثبت مستقیم آرا، فقدان دنباله و ضمیمه ممیزی کاغذی مستقل است. این چالش بسیار مهمی است زیرا در صورت خرابی یک سیستم الکترونیکی بدون کاغذ، بازشماری آرا غیرممکن خواهد بود. این یکی از مهمترین دلایلی است که در بسیاری از کشورهای پیشرفته، هنوز از فناوری اسکنرهای نوری استفاده می‌شود.

مشکلات امنیت سیستم یکی دیگر از چالش‌های سیستم‌های ایستگاهی است. طبیعت الکترونیکی این سیستم‌ها امکان حملات الکترونیکی به سیستم‌های انتقال یا حملات به سرورها توسط افراد حرفه‌ای و هکرها را ممکن می‌کند.

یکی از مهمترین ابعاد سیستم‌های الکترونیکی اخذ آرا، اعتماد مردم به نتایج اعلام شده است. عموماً فرض بر این است که استفاده از سیستم‌های الکترونیکی احتمال تقلب و تخلف را کاهش می‌دهد و در نتیجه اعتماد مردم را به نتایج افزایش می‌دهد. اما یکی از تحقیقات اخیر این فرضیه را به زیر سؤال می‌برد (Kardan & Sadeghiani, 2011). نتایج پژوهشی که بر پایه همه‌پرسی، مصاحبه و پرسشنامه از یک جامعه آماری

محدود به دست آمده، نشان می‌دهد که در جامعه آماری تحقیق مورد نظر اعتماد نسبت به انتخابات الکترونیکی کاهش داشته است.

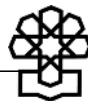
یکی دیگر از چالش‌های مرتبط با سیستم‌های ایستگاهی، هزینه زیرساخت این سیستم‌هاست. قیمت ماشین‌های ثبت مستقیم آرا نسبت به اسکنرهای نوری بسیار بالاتر می‌باشد. براساس گزارشی که توسط دفتر حسابداری عمومی ایالت متحده آمریکا^۱ در سال ۲۰۰۴ تهیه شد، قیمت هر واحد دستگاه ثبت مستقیم آرا بین ۴۵۰۰-۵۷۵ دلار بود (Randolph C. Hite, 2004). البته این قیمت‌ها در چند سال اخیر سیر نزولی داشته‌اند. مجزا از هزینه ماشین‌ها باید هزینه نرم‌افزارهای لازم برای این ماشین‌ها را نیز در نظر گرفت که در برخی از مورد بالاتر از قیمت ماشین‌هاست. لازم به ذکر است که اگرچه زیرساخت سیستم رأی‌گیری الکترونیکی در ابتدا هزینه بالایی دارد، در بلندمدت می‌تواند باعث صرفه‌جویی در هزینه‌ها شود زیرا استفاده از نیروی انسانی را کاهش می‌دهد.

۲-۲. سیستم‌های انتخاب از راه دور

سیستم‌های انتخاب از راه دور نیز دارای ایرادهای سیستم‌های ایستگاهی است. علاوه بر این سیستم‌های انتخاب از راه دور دارای این چالش‌های نیز هستند:

اعمال فشار به رأی‌دهندگان: زمانی که رأی‌گیری در حوزه‌های انتخاباتی برگزار شود، مسئولین حوزه نظارت کامل بر اجرای انتخابات دارند، بنابراین احتمال فشار به رأی‌دهندگان وجود ندارد، اما در سیستم‌های انتخاب از راه دور رأی‌دهندگان ممکن است تحت فشار افراد خاص مجبور به رأی شوند.

1. United States General Accounting Office (GAO)

احراز هویت رأی‌دهنده و تأیید آن: رأی‌گیری الکترونیکی از راه دور، احراز هویت رأی‌دهنده را مشکل می‌سازد؛ زیرا در این شرایط کنترل فیزیکی رأی‌دهندگان قابل اجرا نبوده و در نتیجه این فرایند از دید شهروندان از امنیت کافی برخوردار نیست.

پیشینه قانونی

- تبصره «۷» ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۸۶ وزارت کشور را موظف کرد تا ظرف ۶ ماه از زمان تصویب این قانون نسبت به نوین‌سازی شیوه‌های اخذ رأی و شمارش آرا به‌منظور دقت، سلامت و نظارت بهتر در اخذ، شمارش و اعلام نتایج و همین‌طور استانداردسازی صندوق‌های اخذ رأی در حدود اعتبارات مصوب و پس از تأیید شورای نگهبان اقدام کند. اما با گذشت سال‌ها از تصویب آن، اقدام شایسته‌ای صورت نپذیرفته است.

بررسی طرح پیشنهادی

سال‌هاست که نوین‌سازی و تجهیز شیوه‌های اخذ رأی، شمارش آرا و اعلام نتایج به‌صورت الکترونیکی در کشورهای مختلف دنیا مورد استفاده قرار گرفته است. بر این امر مزایایی از جمله مشارکت حداکثری شهروندان، سرعت و دقت انجام کار، افزایش ضریب امنیتی و در نهایت ارتقای اعتماد عمومی مترتب می‌باشد. نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در راستای بهره‌مندی از تکنولوژی مفید و کارآمد روز جهان، طرح الحاق

یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی را به منظور برگزاری انتخابات الکترونیکی در انتخابات آتی مجلس شورای اسلامی پیشنهاد کرده‌اند.

ماده واحده - تبصره زیر به‌عنوان تبصره «۸» به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی الحاق می‌گردد:

تبصره «۸» - اخذ هرگونه رأی‌گیری با تعرفه کاغذی ممنوع بوده و چنانچه در هر حوزه انتخابیه رأی با کاغذ گرفته شود، انتخابات آن حوزه باطل و متخلفان به میزان تأثیرگذاری در این امر ازسوی دادگاه صالحه علاوه بر انفصال از خدمت و محرومیت از یک تا پنج سال از مشاغل حکومتی به حبس از دو ماه تا سه سال محکوم خواهند شد.

در ادامه تبیین موضوعات و ارزیابی طرح مزبور مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته

است.

۱. تبیین موضوعات طرح

هرچند گفته می‌شود که استفاده از سیستم انتخابات الکترونیکی، سلامت انتخابات را تا حدی تأمین می‌کند، اما در این زمینه دغدغه‌هایی وجود دارد که عدم توجه به آنها تضمین سلامت و امنیت انتخابات را به مخاطره می‌اندازد.

۱-۱. مخفی بودن آرا: به‌موجب اصل شصت و دوم قانون اساسی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی با رأی مخفی انتخاب می‌شوند. بنابراین فرآیند رأی‌گیری الکترونیکی باید به نحوی انجام شود که مانع از برملا شدن هویت رأی‌دهندگان گردد لذا باید از هر عاملی که محرمانه بودن آرا را به خطر می‌اندازد، جلوگیری شود. همچنین صندوق‌های رأی الکترونیکی باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که با توجه به تعداد مشخص آرا در آنها،

امکان کشف ارتباط بین آرا و رأی‌دهندگان خاص وجود نداشته باشد. همچنین این مخفی و محرمانه بودن آرا باید تا پیش از آغاز شمارش آرا نگهداری و حفظ شود. با توجه به اینکه سامانه رأی‌گیری الکترونیکی زمینه علنی شدن نظرات رأی‌دهندگان را در روز رأی‌گیری و در آتی فراهم می‌سازد و موجب می‌شود که دیگر رأی مخفی نماند، باید تضمینی برای مخفی ماندن دیدگاه رأی‌دهندگان در نظر گرفت. پیشنهادی که می‌توان در راستای مخفی بودن رأی ارائه کرد این است که اولاً اطلاعات مربوط به هویت رأی‌دهندگان، در یک مرحله از پیش تعیین شده از رأی آنها منفک شود. ثانیاً لازمه نگهداری آرا در محیط‌های کنترل شده خارجی این است که آرا با روش‌های خاص به صورت رمز درآیند.

۱-۲. نظارت بر انتخابات: نظارت بر روند انتخابات از طریق هیئت نظارت و همچنین نمایندگان نامزدها در روز رأی‌گیری، زمان شمارش آرا و همچنین بازشماری از جمله اقداماتی است که به موجب قانون مقرر شده است. حال سؤالی که مطرح می‌شود، این است که در سیستم انتخابات الکترونیکی، نحوه نظارت به چه نحوی خواهد بود؟ در واقع سؤال اصلی این است که جایگاه نظارت ناظران کجاست؟ در سیستم رأی‌گیری الکترونیکی باید امکان نظارت از ابتدا تا انتها برای ناظران وجود داشته باشد و حال اینکه در سیستم مزبور، این امکان و احتمال وجود دارد که میزان تأثیرگذاری ناظران کاهش یافته و به تبع آن اعتماد آنها نیز از این سیستم تنزل یابد.

۱-۳. مشارکت مردم: گفته می‌شود که انتخابات الکترونیکی موجبات افزایش مشارکت رأی‌دهندگان را فراهم می‌آورد. چه بسا عدم آشنایی شهروندان و در دسترس نبودن

تجهیزات مرتبط با سامانه الکترونیکی، زمینه کاهش مشارکت رأی‌دهندگان را فراهم سازد.

۴-۱. **هزینه‌های انتخاباتی:** گفته می‌شود که هزینه‌های انتخابات الکترونیکی به مراتب از تعرفه‌های کاغذی پایین‌تر است و حال اینکه هزینه‌های آموزش نیروهای اجرایی و ناظران و نیز رأی‌دهندگان و همچنین زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم برای برگزاری انتخابات الکترونیک، بار مالی سنگینی را برای دولت ایجاد می‌کند و از این منظر طرح پیشنهادی مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی است.

از آنجا که تنوع تعداد نامزدهای انتخابات در حوزه‌های انتخابیه متفاوت بوده و از دهها تا بیش از هزار نامزد در انتخابات حضور می‌یابند. این امر تاکنون در کلانشهرها و به‌ویژه در تهران که باید از بین سه هزار نامزد انتخاباتی سی نامزد را انتخاب کرد در تعرفه‌های کاغذی با دشواری روبرو بوده است که به‌نظر می‌رسد با الکترونیکی کردن انتخابات این مشکل مضاعف خواهد شد؛ زیرا برخی از مردم از کار با دستگاه‌های رایانه‌ای و همچنین انجام رأی دادن به این روش که قرار است در مدت زمان کوتاهی صورت گیرد با دشواری مواجه خواهند شد و چه بسا این مورد نیز عامل بازدارنده برای حضور در انتخابات به شمار آید.

۵-۱. **ثبت نام رأی‌دهندگان:** یکی از مراحل اساسی در روند انتخابات الکترونیکی «ثبت نام رأی‌دهندگان» پیش از روز انتخابات و رأی‌گیری است. این امر موجب کاهش مشارکت در انتخابات می‌شود و به همین دلیل نیز در گذشته با مخالفت شورای نگهبان مواجه شده است، لذا این بخش از انتخابات با مشکل مواجه شده و در عمل تمامی فرآیند انتخابات را تحت الشعاع قرار خواهد داد.

۲. ارزیابی طرح

۲-۱. با توجه به اینکه الکترونیکی کردن انتخابات فرآیندی است که خود مراحل مختلفی را به همراه دارد، در این طرح مشخص نشده که پیشنهادکنندگان درصدد الکترونیکی کردن کدام یک از مراحل روند انتخابات هستند. هرچند ابتدائاً چنین برداشت می‌شود که این طرح درصدد الکترونیکی کردن مرحله رأی‌گیری می‌باشد، اما همانگونه که گفته شد طرح پیشنهادی از این حیث واجد ابهام است. مضافاً اینکه این ابهام نیز وجود دارد که آیا شمارش آرا نیز به صورت الکترونیکی خواهد بود یا خیر؟

۲-۲. در طرح مزبور که درصدد الکترونیکی کردن روند انتخابات می‌باشد، این چنین آمده است: «اخذ رأی با تعرفه کاغذی ممنوع می‌باشد» و هیچ اشاره‌ای به الکترونیکی کردن انتخابات نشده است درحالی که چنین امری اولاً صد درصد ملازم با الکترونیکی کردن کامل انتخابات ندارد. ثانیاً در انتخابات الکترونیکی هم امکان استفاده از نوعی تعرفه کاغذی وجود دارد لذا طرح مزبور از این حیث نیز واجد ابهام است.

۲-۳. همان‌گونه که در ذیل طرح مزبور آمده است، متخلفین توسط دادگاه‌های صالحه محکوم خواهند شد و حال اینکه بر اساس قوانین انتخاباتی موجود، شرایط و نحوه مجازات متخلفین در بخش تخلف انتخابات آمده است و نیازی به ارجاع تخلف به دادگاه‌های صالحه وجود ندارد.

۲-۴. از دیگر ابهام‌های طرح احراز میزان تأثیرگذاری متخلفین می‌باشد. نه تنها مرجع تشخیص میزان تأثیرگذاری تعیین نشده است بلکه ملاک‌ها و معیارهای میزان تأثیرگذاری نیز در ابهام باقی مانده است.

۵-۲. با توجه به اینکه هزینه‌های آموزش نیروهای اجرایی و ناظران و نیز رأی‌دهندگان و همچنین زیرساخت‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری لازم برای برگزاری انتخابات الکترونیک، بار مالی سنگینی را برای دولت ایجاد می‌کند، از این منظر با اصل هفتاد و پنجم قانون اساسی در تعارض می‌باشد.

۶-۲. در طرح پیشنهادی به‌عنوان یک ضمانت اجرا اخذ رأی با تعرفه کاغذ، ابطال انتخابات آن حوزه انتخابیه تعیین شده است که علاوه بر اینکه مغایر حق تعیین سرنوشت مردم است مغایر صلاحیت‌های شورای نگهبان در امر نظارت بر انتخابات نیز محسوب می‌شود، زیرا طبق قانون اساسی مرجع تأیید صحت یا عدم صحت انتخابات شورای نگهبان است. از این حیث طرح مزبور با بند «۸» اصل سوم قانون اساسی و همچنین اصل نودونهم قانون اساسی در تعارض می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با عنایت به مطالب پیش‌گفته، فارغ از مسائل و ملاحظات فنی مربوط به الکترونیکی کردن انتخابات و لزوم در نظر گرفتن این ملاحظات، طرح حاضر از لحاظ حقوقی واجد برخی ایرادات اساسی است.

اولین و مهمترین ایرادی که در این خصوص مطرح می‌شود، بار مالی ناشی از حکم ماده واحده پیشنهادی است. با این توضیح که برگزاری انتخابات بدون استفاده از تعرفه کاغذی مستلزم انجام هزینه‌های زیادی است و در نتیجه طرح حاضر موجب افزایش هزینه‌های عمومی می‌گردد و از سوی دیگر در این طرح محلی برای تأمین این افزایش

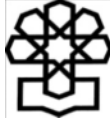
هزینه‌ها پیش‌بینی نشده است. فلذا طرح حاضر مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی می‌باشد.

دومین مسئله اساسی که ناظر به طرح پیشنهادی وجود دارد، ابهام در وجوه مختلف آن می‌باشد. به این صورت که اولاً طرح حاضر صرفاً به ممنوعیت به‌کارگیری تعرفه کاغذی پرداخته است و این امر نمی‌تواند به خودی خود مستلزم تکلیف به برگزاری انتخابات به صورت الکترونیکی باشد. ثانیاً انتخابات فرآیندی چندمرحله‌ای است، از جمله ثبت‌نام نامزدها، بررسی صلاحیت نامزدها، رأی‌گیری، شمارش آرا، اعلام نتایج و...، لکن مشخص نیست این طرح در مقام الکترونیکی کردن کدام مرحله از مراحل انتخابات می‌باشد و لذا از این حیث نیز واجد ابهام است.

سومین ایراد کلی که تبصره پیشنهادی با آن مواجه می‌باشد، مربوط به ضمانت اجرای پیش‌بینی شده است. فارغ از ابهام در مفهوم «مشاغل حکومتی» که محرومیت از آن به‌عنوان یکی از مجازات‌های مقرر در این تبصره پیش‌بینی شده است، هیچ‌گونه تناسبی میان حداقل و حداکثر مجازات و همچنین عمل ارتكابی وجود ندارد و همچنین فاقد هرگونه شاخص عینی جهت به‌کارگیری ضمانت اجرای مذکور است. لذا با توجه به ایرادات فوق‌الذکر رد کلیات طرح حاضر مورد پیشنهاد می‌باشد.

منابع و مأخذ

۱. تقویم، انتخابات الکترونیکی (۱)، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۸۵.
2. Kardan, A., & Sadeghiani, A. (2011). Is e-government a way to e-democracy? A longitudinal study of the Iranian situation. *Government Information Quarterly* , 466-473.
3. Randolph C. Hite. (2004). *Electronic Voting Offers Opportunities and Presents Challenges*. Washington, D.C.: United States General Accounting Office.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۱۴۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهارنظر کارشناسی درباره: «طرح الحاق یک تبصره به ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی»

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه عمومی)

تهیه و تدوین کنندگان: حسن امجدیان، سیدمجتبی حسینی پوراردکانی

مدیر مطالعه: حامد ناظمی

ناظر علمی: احمد حکیم‌جوادی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

همکاران: غلامعباس دارابی، ابوالفضل درویشوند، سیدمجتبی حسینی پور اردکانی، احمد

حکیم‌جوادی، فرهاد آزادی‌نمین (دفتر فناوری‌های نوین)

همکاران خارج از مرکز: —

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۳/۴/۸

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۳/۱۱/۱۲

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۱۱/۱۳